

ЗАОХОЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

ENCOURAGEMENT OF THE STATE BORDER SERVICE OF UKRAINE

**Гринько Р.В., к.ю.н., доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності**
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

**Демчик Н.П., к.ю.н.,
викладач кафедри адміністративної діяльності**
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

**Мота А.Ф., д.ю.н., доцент,
начальник кафедри адміністративної діяльності**
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

Тематика заохочення в Державній прикордонній службі України, на сьогодні, є актуальною. Завдяки гідному виконанню службових обов'язків військовослужбовці і працівники заслуговують на отримання відзнак і нагород з боку держави.

Стаття присвячена дослідженню теоретичних аспектів застосування Державною прикордонною службою України адміністративного заохочення. Акцентовано увагу на положеннях норм чинного законодавства, що регламентує застосування адміністративно-правового заохочення до військовослужбовців і працівників Державної прикордонної служби України. Досліджено науково-теоретичні підходи з означених питань.

Адміністративно-правове заохочення в Державній прикордонній службі України здійснюється за принципами: справедливості, своєчасності, доцільності, обґрунтованості та гласності.

Метою адміністративно-правового заохочення в Державній прикордонній службі України є стимулювання військовослужбовців і працівників до вчинення активної, позитивної, суспільно корисної справи для задоволення загальних потреб та інтересів соціуму.

Основною підставою адміністративно-правових заохочень в Державній прикордонній службі України є заслуга, діяння, позитивно оцінені суб'єктом влади. Заохочення є стимулом для інших військовослужбовців і працівників на здійснення суспільно корисних дій, сприяє виникненню інтересу до вчинення певних справ, одержанню матеріального, морального чи іншого схвалення.

Заохочувальне провадження в Державній прикордонній службі України здійснюється за певним порядком. Можна виокремити такі стадії заохочувального провадження: 1) порушення клопотання про заохочення; 2) оформлення та узгодження подання про заохочення; 3) підтвердження подання про заохочення та прийняття попереднього рішення про застосування заохочення; 4) прийняття рішення про заохочення та видання відповідного правового документа; 5) виконання рішення про заохочення. Кожна стадія адміністративно-правового заохочення характеризується певними особливостями, завданнями метою та викликає певні правові наслідки.

У статті детально проаналізувати види та особливості матеріального й морального заохочення працівників Державної прикордонної служби України.

Ключові слова: заохочення, прикордонна служба, відомча відзнака.

The topic of encouragement in the State Border Service of Ukraine is currently relevant. Thanks to the worthy performance of official duties, military personnel and employees deserve to receive honors and awards from the state.

The article is devoted to the study of theoretical aspects of the use of administrative incentives by the State Border Service of Ukraine. Attention is focused on the provisions of the current legislation, which regulates the application of administrative and legal incentives to military personnel and employees of the State Border Guard Service of Ukraine. Scientific and theoretical approaches to the above-mentioned issues have been studied.

Administrative and legal promotion in the State Border Service of Ukraine is carried out according to the principles of fairness, timeliness, expediency, reasonableness and transparency.

The purpose of administrative and legal promotion in the State Border Service of Ukraine is to stimulate servicemen and employees to commit active, positive, socially useful work to meet the general needs and interests of society.

The main basis of administrative and legal incentives in the State Border Service of Ukraine is merit, actions positively evaluated by the subject of power. Encouragement is an incentive for other servicemen and employees to carry out socially useful actions, helps to generate interest in doing certain things, to receive material, moral or other approval.

Incentive proceedings in the State Border Service of Ukraine are carried out according to a certain procedure. The following stages of the incentive proceedings can be distinguished: 1) violation of the incentive request; 2) preparation and coordination of the incentive application; 3) confirmation of the application for incentives and adoption of a preliminary decision on the application of incentives; 4) making a decision on encouragement and issuing the corresponding legal document; 5) implementation of the incentive decision. Each stage of administrative and legal promotion is characterized by certain features, tasks and goals and causes certain legal consequences.

У статті детально проаналізувати види та особливості матеріального й морального заохочення працівників Державної прикордонної служби України.

Key words: encouragement, border service, departmental award.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабного вторгнення держави-агресора – Російської Федерації, на територію незалежної та суверенної України постає нагальна потреба в зміцненні її безпеки та виборюванні територіальної цілісності, а відтак, й охорони та ефективного захисту державного кордону України. Виконання зазначених ключових завдань, покладено, зокрема, на

Державну прикордонну службу України, яка відповідно до статті 1 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» повинна забезпечити недоторканність державного кордону та гарантувати охорону суверенних прав нашої держави в її прилеглих зонах і виключній (морській) економічній зоні [1]. Виконуючи законодавчо визначені завдання, військовослужбовці та інші працівники

Державної прикордонної служби України демонструють надзвичайну сміливість та професіоналізм, за що мають право на грошову винагороду та моральне заохочення (грамоти, подяки, державні нагороди: медалі, відзнаки тощо).

Однак в умовах постійного оновлення національного законодавства з метою його гармонізації із європейським законодавством, адаптації норм у зв'язку з обранням Україною вектору на євроінтеграцію, імплементацією положень права Європейського Союзу до національної правової системи України, а також у зв'язку із викликами сьогодення (введення правового режиму воєнного стану) існує необхідність дослідити чинне законодавство та всебічно проаналізувати погляди науковців з питання заохочення службовців Державної прикордонної служби України як невід'ємної складової підтримання дисциплінованості, високого професійного рівня та морального духу прикордонників.

Відтак, метою статті є детальний аналіз чинної нормативно-правової бази України в частині вирішення питання заохочення (матеріального та морального) працівників Державної прикордонної служби України (в тому числі й військовослужбовців).

Розпочинаючи дослідження зазначеного питання варто шляхом аналізу положень законодавчого акту найвищої юридичної сили – Конституції України [2]. Відтак, згідно з частиною третьою статті 17 Конституції України забезпечення безпеки держави й охорона державного кордону України має здійснюватися відповідними військовими формуваннями та правоохоронними органами країни, від якості та оперативності діяльності яких залежить не лише повна реалізація поставлених перед ними завдань, проте й активна участь у подальшій розбудові правової державності в Україні, утвердженні свідомого громадянського суспільства на принципах верховенства права, законності й рівноправності, «фундамент» якої становить належна правова поведінка кожного окремого суб'єкта права.

Враховуючи вказані вище положення Конституції України та керуючись статтею 6 Закону України «Про Державну прикордонну службу України», правоохоронним органом спеціального призначення є Державна прикордонна служба України, штат котрої складають близько шістдесят тисяч працівників. Однак, оскільки 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» було введено воєнний стан на території всієї України [3], відтак чисельність працівників (зокрема військовослужбовців) була суттєво збільшена, що відповідає частині другій статті 6 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» та потребам особливого періоду в державі.

Таким чином, маємо великий штат прикордонників, котрі захищають державний кордон України відповідно до покладених на них повноважень. Слід звернути увагу, що при реалізації своїх обов'язків працівники Державної прикордонної служби України зобов'язані дотримуватися принципів поваги до прав людини, безперервності та головним чином законності (стаття 3 Закону України «Про Державну прикордонну службу України»). З цього приводу О.Б. Ганьба зазначає, що серед інших методів гарантування дотримання принципу законності, до суб'єктів охорони державного кордону застосовуються насамперед методи переконання, стимулювання та заохочення [4, с. 145].

Вважаємо, що О.Б. Ганьба підкреслив важливий аспект діяльності працівників Державної прикордонної служби України, виділивши серед решти правових явищ інститут заохочення. Слід наголосити, що заохочення прикордонників можна умовно поділити на два види: матеріальне (грошове забезпечення військовослужбовців та оплата праці працівників Державної прикордонної служби України) й моральне (відзнаки, медалі, грамоти, подяки, нагрудні знаки) [5]. Проте суттєвою прогалиною законодавства є відсутність нормативного визначення поняття «заохочення».

Подібною думкою дотримується і Т.В. Колеснік, розуміючи під поняттям «заохочення» публічне визнання професійних заслуг працівника, котре офіційно виражається у розпорядчому документі шляхом застосування закріплених у нормативно-правових актах видів заохочення [6, с. 152]. На наше переконання, така дефініція «заохочення» досить влучно описує сутність цієї правової конструкції, що цілком можна застосувати й у випадку заохочення працівників Державної прикордонної служби України.

– Законодавчу базу заохочення всіх працівників Державної прикордонної служби України складають:

– Конституція України;

– Закон України «Про Державну прикордонну службу України»;

– Закон України «Про державні нагороди України»;

– постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022

№ 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану»;

– постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб»;

– наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16.04.2013 № 368 «Про встановлення відомчих заохочувальних відзнак Державної прикордонної служби України», який було прийнято на заміщення наказу Адміністрації Державної прикордонної служби України від 06.04.2006 № 251 «Про затвердження Порядку нагородження заохочувальними відзнаками Державної прикордонної служби України»;

– Дисциплінарний статут Збройних Сил України, затверджений Законом України від 24.03.1999 № 551-XIV (в редакції від 21.03.2022), який згідно з його преамбулою поширюється й на військовослужбовців Державної прикордонної служби України;

– накази голови Державної прикордонної служби України тощо.

Для повного розкриття мети написання статті слід детально проаналізувати види та особливості матеріального й морального заохочення працівників Державної прикордонної служби України.

Відтак, дослідивши вказані вище нормативні документи, доходимо висновку, що наразі військовослужбовці та решта працівників Державної прикордонної служби України отримують гідне грошове забезпечення. Наприклад, згідно з пунктом 2 постанови Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» до грошової винагороди військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу входить посадовий оклад, оклад за військовим (спеціальним) званням, щомісячні (збільшення посадових окладів, надбавка, доплата, винагорода, яка має регулярний характер, премії) та одноразові додаткові види грошового забезпечення [7].

У зв'язку зі збройною агресією на територію України російської армії, суттєво зросли ризики виконання прикордонниками своїх завдань з огляду на підвищення рівня небезпеки на кордоні. А відтак, постала гостра потреба у збільшенні розміру матеріального заохочення військовослужбовців Державної прикордонної служби України для підтримання їх гідного життєвого рівня та морального духу. Тому постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» було суттєво збільшено розмір грошової винагороди військовослужбовців до тридцяти тисяч гривень щомісячно, а тим особам, які безпосередньо беруть участь у бойових діях чи здійснюють заходи з національної безпеки і оборони – до ста тисяч гривень [8]. Вважаємо, що такий крок

був цілком виправданим та відповідає умовам збройного протистояння проти держави-агресора.

До додаткових видів матеріального заохочення належать відповідно премії, надбавки, доплати тощо. Наприклад, розмір премії має становити не менше десяти відсотків від посадового окладу військовослужбовця, проте акцентуємо увагу, що максимальної межі не визначено, а відтак, при преміюванні слід керуватися заслугами особи, її вкладом у результат діяльності Державної прикордонної служби України (територіальних органів) та виплачувати премію у межах фонду органу влади.

Надбавки виплачуються за вислугу років військовослужбовця: від одного до п'яти років – у розмірі двадцяти п'яти відсотків від посадового окладу; якщо військовослужбовець Державної прикордонної служби працює від п'яти до десяти років, то в розмірі тридцяти відсотків; від десяти до п'ятнадцяти – у розмірі тридцяти п'яти років та за аналогічним принципом виплачується надбавка за вислугу до двадцяти п'яти років, що складатиме вже п'ятдесят відсотків. Також постановою уряду № 704 передбачені можливості виплати надбавки військовослужбовцям за спортивні чи інші почесні звання та за здійснення повноважень державного експерта з питань таємниць [7].

Якщо розглядати питання доплат для військовослужбовців, то тут простежується схожий принцип, що закріплений і в законодавстві про державну службу України. Мається на увазі, що військовослужбовці Державної прикордонної служби України мають право отримати доплати, якщо вони мають вчене звання доцента, старшого наукового працівника чи дослідника (п'ять відсотків від посадового окладу) чи професора (десять відсотків від посадового окладу) [7].

Слід наголосити, що всі додаткові виплати проводяться за рішенням керівника Державної прикордонної служби, проте останній має право делегувати деякі питання командирам.

Всебічно проаналізувавши сучасний стан грошового забезпечення прикордонників, варто перейти до дослідження питання морального заохочення працівників Державної прикордонної служби України.

Відтак, згідно зі статтею 13 розділу другого Дисциплінарного статуту Збройних Сил України заохочення виступає основним та істотним засобом виховання військовослужбовців та поліпшення військової дисципліни. Кожен командир відповідно до своїх повноважень повинен заохочувати підлеглих військовослужбовців, котрі своїми стараннями, розумною ініціативою та сумлінним виконанням службових обов'язків заслужено заслуговують на таку винагороду [9].

Стаття 15 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України закріплює цілу низку видів морального заохочення прикордонників, серед яких є:

- схвалення;
- подяка;
- дострокове зняття накладеного раніше дисциплінарного стягнення, що є відносно новим видом заохочення, прийнятим у 2021 році;
- додаткове звільнення з розташування військової частини або корабля на берег поза чергою;
- додаткова відпустка до п'яти днів, яка надається за високий рівень бойової підготовки, пильність та зразкову службу;
- грамота;
- занесення прізвища військовослужбовця до Книги пошани військової частини (корабля);
- дострокове присвоєння чергового військового звання;
- почесні нагрудні знаки;
- відомчі заохочувальні відзнаки.

Для формування повного уявлення про значення та особливості заохочення Державної прикордонної служби України слід вказати суб'єктний склад таких правовідносин. Згідно зі статтями 16-24 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України вказані вище моральні заохочення мають право присвоювати командири та головні сержанти взводу (щодо оголошення подяки, схвалення та дострокового зняття дисциплінарного стягнення), голова Державної прикордонної служби України присвоює відомчі заохочувальні відзнаки тощо [9].

Зупинившись більш детально на відомчих відзнаках, варто звернутися до «Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Державної прикордонної служби України», згідно з яким до таких відзнак належать: подяка, грамота, почесна грамота, медаль за десять, п'ятнадцять та двадцять років сумлінної служби, медаль «Ветеран служби», нагрудні знаки, серед яких найпочеснішим є «Відзнака служби».

Серед підстав застосовування тої чи іншої відзнаки визначено відмінну реалізацію військових та службових обов'язків (подяка), високий професіональний рівень, бездоганне виконання військового та службового обов'язку (грамота), значні службові або ж трудові досягнення (почесна грамота), мужність і самовідданість (нагрудні знаки). Дещо відмінний суб'єктний склад нагородження медалями, оскільки на їх отримання можуть претендувати виключно військовослужбовці, котрі досягли значних результатів в оперативно-службовій діяльності, та є взірцями вірності Військовій присязі та зразково виконують свої військові обов'язки [10].

Вважаємо правильним закріплення та виконання законодавчої норми щодо способу накладення морального заохочення на військовослужбовців та працівників Державної прикордонної служби України, який полягає у публічному оголошенні перед строем чи на зборах (нарадах) такого заохочення, на професійні та державні свята, ювілейні дати. На наше переконання, такий спосіб заохочення сприятиме піднесенню морального духу особи, сприятиме виробленню прагнення до подальшого вдосконалення своїх професійних навичок та слугуватиме прикладом для наслідування його колегами.

Водночас наголошуємо, що вказаний вище перелік видів морального заохочення не є вичерпним, оскільки його можна доповнити державними нагородами, якими нагороджує прикордонників Президент України відповідно до Закону України «Про державні нагороди України». Відтак, додатково офіцерський склад та прапорщики Державної прикордонної служби України мають право на отримання медалі «За бездоганну службу» I, II, III ступеня за демонстрування високого рівня бойової та професійної підготовки, виступають взірцями вірності присязі та реалізації військового (службового) обов'язку, цілком вдало керують підлеглими, бездоганно виконують інші військові обов'язки. Також офіцерський склад Державної прикордонної служби України може бути нагородженим відзнакою «Іменна вогнепальна зброя» за підставами, закріпленими у статті 9 Закону України «Про державні нагороди України» [11].

Висновки. Отже, інститут заохочення для військовослужбовців та працівників Державної прикордонної служби України відіграє надзвичайно важливу роль. Заохочення може виражатися у двох формах: матеріальному (грошове забезпечення військовослужбовців та оплата праці працівників Державної прикордонної служби України), що є обов'язковим, та моральному (грамоти, почесні грамоти, медалі, відзнаки, схвалення тощо) як невід'ємної складової підтримання дисциплінованості, високого професійного рівня та морального духу прикордонників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208.
2. Конституція України: Конституція від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 08.11.2022).
4. Ганьба О.Б. Правомірна та протиправна поведінка суб'єктів охорони державного кордону України : монографія / за заг. ред. С.Д. Гусарева, Б.П. Ганьби. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2017. 224 с.
5. Офіційний веб-сайт Державної прикордонної служби України. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/vidznaki> (дата звернення: 08.11.2022).
6. Колеснік Т.В. Правова природа морального заохочення до дотримання дисципліни праці. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 152-158.
7. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 704. *Офіційний вісник України*. 2017. № 77. Стор. 5. Стаття 2374.
8. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 168. *Офіційний вісник України*. 2022. № 25. Стор. 92. Стаття 1253.
9. Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 22-23. Ст. 197.
10. Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Державної прикордонної служби України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16.04.2003 № 368. *Офіційний вісник України*. 2003. № 37. Стор. 115. Стаття 1328.
11. Про державні нагороди України: Закон України від 16.03.2000 № 1549-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 162.